

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2015
Β' ΦΑΣΗ

E_3.BNλ3Γ(α)

ΤΑΞΗ: Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ / ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Ημερομηνία: Κυριακή 5 Απριλίου 2015

Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A¹. Ο δοκιμογράφος πραγματεύεται το θέμα του φανατισμού εστιάζοντας στον τρόπο με τον οποίο μπορεί να περιοριστεί. Αρχικά, επισημαίνει ότι το φαινόμενο αυτό χαρακτηρίζεται από ποικιλία στην εκδήλωση των μορφών του. Βέβαια, πηγάζει από μια πεισματική αίσθηση του δικαίου σε συνδυασμό με τη συναισθηματική φύση, που απορρίπτει τη σύγχρονη πραγματικότητα. Αναφέρει ως μορφή φανατισμού αφενός τη μαζοποίηση και αφετέρου τη λατρεία στο πρόσωπο ενός λαοπρόβλητου ηγέτη. Προσθέτει ως ενδεικτικά γνωρίσματά του την εμμονή στη μεταβολή του χαρακτήρα του συνανθρώπου, που προέρχεται από μια ανυστερόβουλη τάση, χωρίς στοιχεία εγωισμού. Για την αντιμετώπιση του φαινομένου επικαλείται τη δύναμη της φαντασίας, δίνοντας προτεύοντα ρόλο στη λογοτεχνία. Παράλληλα, θεωρεί απαραίτητη την αυτοσαρκαστική διάθεση, την υιοθέτηση της οπτικής γωνίας του άλλου και την προσαρμοστικότητα σε απρόβλεπτες καταστάσεις.

B1². Χαρακτηριστική είναι η τάση του φανατικού να εγκλωβίζει τη σκέψη και να αποθεώνει τη συναισθηματική έκφραση. Πιο συγκεκριμένα, ο φανατικός άνθρωπος απομακρύνει κάθε έννοια λογικής, παθητικοποιώντας τις πνευματικές διεργασίες και το λογικό προβληματισμό. Ενοχοποιεί την πνευματικότητα και οδηγούμενος σε μια ασυνείδητη χειραγώγηση κυριεύεται από πληθώρα συναισθημάτων. Κατακλύζεται από το θυμικό, αντιλαμβάνεται την πραγματικότητα με τις αισθήσεις. Έτσι, υποτάσσεται στα πάθη και στις άλογες παρορμήσεις διαμορφώνοντας μια ιδεατή, αλλά ψεύτικη πραγματικότητα. Το συναίσθημα, λοιπόν, θολώνει τις επιλογές του και τον οδηγεί σε ενστικτώδεις και τις περισσότερες φορές, βίαιες αντιδράσεις.

B2³: Το κείμενο είναι **αποδεικτικό** δοκίμιο και αυτό πιστοποιείται από τα ακόλουθα στοιχεία:

¹ Έκφραση-Έκθεση Γενικού Λυκείου, τεύχος Β', σελ. 262-265.

² Οι μαθητές μπορούν να χρησιμοποιήσουν την πρόταση ως θεματική περίοδο της παραγράφου τους ή ως νοηματική αφορμή.

³ Έκφραση-Έκθεση Γενικού Λυκείου, τεύχος Γ', σελ. 112, 123, 124.

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2015
Β΄ ΦΑΣΗ

E_3.BNλ3Γ(α)

- α) Έχει **λογική οργάνωση** και **διακριτή δομή**: στον πρόλογο εκθέτει το θέμα, τη θεραπεία ενός φανατικού, και τη θέση του, που αφορά σε προτάσεις περιορισμού του φαινομένου. Στο κύριο μέρος προσκομίζει το υλικό που διαθέτει για να διασαφηνίσει την κύρια ιδέα και να αποδείξει την αρχική του θέση. Στον επίλογο επαναδιατυπώνει την αρχική του θέση για την αναχαίτιση του φανατισμού.
- β) Κυρίαρχος **τρόπος πειθούς** είναι η **επίκληση στη λογική**, καθότι χρησιμοποιεί **επιχειρήματα** (5^η §: «Η ουσία του φανατισμού ... ελάχιστα εγωιστής.») και **παραδείγματα** (2^η §: «Γνωρίζω καλά αντικαπνιστές που είναι έτοιμοι να σας κάψουν ζωντανούς γιατί ανάψατε τσιγάρο κοντά τους! Γνωρίζω καλά χορτοφάγους που θα σας φάνε ζωντανούς γιατί φάγατε κρέας!») για να υποστηρίξει τη θέση του.
- γ) Κυριαρχεί η **αναφορική** λειτουργία της γλώσσας, η **επιστημονική** και **λογοκρατική** διατύπωση.

Εναλλακτικά:

- δ) Ο δοκιμογράφος **προσεγγίζει** ένα θέμα που τον ενδιαφέρει (φανατισμός), **εκθέτει, διασαφηνίζει και υποστηρίζει τις ιδέες του**, χρησιμοποιώντας **επιχειρήματα** (5^η §: «Η ουσία του φανατισμού ... ελάχιστα εγωιστής.»), **τεκμήρια** (4^η §: «Συμμόρφωση και ομοιομορφία, ανάγκη ένταξης και επιθυμία να εντάξουν και άλλους, αυτές μπορεί να είναι οι πιο διαδεδομένες, αν όχι οι πιο επικίνδυνες μορφές φανατισμού.»), 4^η §: «Ο εικοστός αιώνας φαίνεται ότι διέπρεψε και στις δύο μορφές. Ολοκληρωτικά καθεστώτα, φονικές ιδεολογίες...») και **παραδείγματα**⁴ (2^η §: «Γνωρίζω καλά αντικαπνιστές που είναι έτοιμοι να σας κάψουν ζωντανούς γιατί ανάψατε τσιγάρο κοντά τους! Γνωρίζω καλά χορτοφάγους που θα σας φάνε ζωντανούς γιατί φάγατε κρέας!»), 3^η §: «Ένας οικολόγος ακτιβιστής για θέματα προστασίας του περιβάλλοντος μπορεί να είναι αδιάλλακτα ορθός, αλλά δεν μπορεί να προκαλέσει μεγάλο κακό, συγκρινόμενος, για παράδειγμα, με κάποιον που ασκεί εθνοκάθαρση ή έναν τρομοκράτη.»), 4^η §: «...παγκόσμια εξιδανίκευση μίας Μαντόνα ή ενός Μαραντόνα από την άλλη.»). Επιχειρεί να **ερμηνεύσει** τη φύση του φανατισμού και καταλήγει σε κάποιες προτάσεις για την αντιμετώπισή του. Μπορούμε, επομένως, να πούμε ότι έχει την πρόθεση να περάσει στον αναγνώστη κάποιες προσωπικές απόψεις και να τον **πείσει**.
- ε) Το **ύφος** του δοκιμίου είναι **αντικειμενικό** χωρίς πρόθεση να εντυπωσιάσει, αλλά να πείσει για τη λογική ορθότητα των συλλογισμών.

⁴ Τα παραδείγματα σαφώς και ανήκουν στα τεκμήρια. Ωστόσο, εδώ καταγράφηκαν ξεχωριστά, γιατί ακολουθήθηκε πιστά το σχολικό βιβλίο (σελ. 112).

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2015
Β΄ ΦΑΣΗ

E_3.BNλ3Γ(α)

στ) Το συγκεκριμένο δοκίμιο έχει σαν πρώτο και τελικό στόχο να βαθαίνει τη δυνατότητα του προβληματισμού μας. Κυριαρχεί δηλαδή ο **διδακτικός τόνος** με την έννοια ότι μας ενημερώνει, μας πληροφορεί, πλουτίζει τις γνώσεις μας, οξύνει την κρίση μας, καλλιεργεί την ευαισθησία μας.

B3⁵: Ο συγγραφέας στο συγκεκριμένο απόσπασμα ακολουθεί **παραγωγική** συλλογιστική πορεία. Στην αρχή της παραγράφου προβάλλει την προσωπική του θέση, θεωρώντας βάση του φανατισμού την επιθυμία βίαιης αλλαγής των άλλων (γενική θέση). Στην συνέχεια χρησιμοποιεί επιμέρους παραδείγματα (ειδικότερες θέσεις), όπως η βελτίωση του γείτονα, η διόρθωση του συζύγου... για να ενισχύσει την αρχική του θέση. Ακολουθεί δηλαδή μια πορεία από τα γενικότερα στα επιμέρους.

B4. Η αδιάλλακτη στάση του εφετείου και η επίμονη άρνησή του για την επανεξέταση της δίκης οδήγησε σε σωρεία αντιδράσεων των συγγενών του κατηγορουμένου.

Ήταν γνωστή η δράση του ως εθνικιστή και ανθρώπου, που απεχθανόταν οποιαδήποτε συζήτηση για την καταπάτηση των δικαιωμάτων των μεταναστών στη χώρα μας.

Μια αποτελεσματική και δίκαιη ποινή αποσκοπεί στη συμμόρφωση και σωφρονισμό του δράστη και όχι στην εκδίκησή του.

Με αναμνηστική πλακέτα από το δήμαρχο της πόλης τιμήθηκε σήμερα γνωστός ιατρός, ως ένδειξη αναγνώρισης της ανιδιοτελούς προσφοράς του στην οργάνωση και λειτουργία του κοινωνικού ιατρείου.

B5.α)⁶ ... όποιος ή όποια υψώσει τη φωνή του...

... τρέφουν ιδιαίτερο θαυμασμό...

... η λογοτεχνία περιέχει το αντίδοτο στο φανατισμό ...

... αν δεν μπορούμε να κατατροπώσουμε το φανατισμό ...

β)⁷ Η σύνταξη είναι ενεργητική. Με την επιλογή της ο συγγραφέας επιλέγει να δώσει έμφαση στο πρόσωπο που ενεργεί, δηλαδή στο ίδιο το υποκείμενο. Θα μετατραπεί σε παθητική ως εξής:

«Πράγματι, αφού σημειώθηκε (από εμένα) ότι η συμμόρφωση και η ομοιογένεια αποτελούν ήπιες αλλά διαδεδομένες μορφές φανατισμού, πρέπει να προστεθεί (από εμένα) ότι πολύ συχνά η προσωπολατρία, η εξιδανίκευση πολιτικών ή θρησκευτικών ηγετών, η λατρεία λαμπερών ατόμων μπορεί να είναι άλλη μια διαδεδομένη μορφή φανατισμού.»

⁵ Έκφραση-Έκθεση Γενικού Λυκείου, τεύχος Α΄, σελ. 72 – Έκφραση-Έκθεση Γενικού Λυκείου, τεύχος Γ΄, σελ. 9.

⁶ Έκφραση-Έκθεση Γενικού Λυκείου, τεύχος Α΄, σελ. 44-46.

⁷ Έκφραση-Έκθεση Γενικού Λυκείου, τεύχος Β΄, σελ. 45, 266.

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2015
Β΄ ΦΑΣΗ

E_3.BNλ3Γ(α)

Γ⁸. Παραγωγή λόγου

Από τις σταυροφορίες ... στη Τζιχάντ

Πρόλογος

Από την εποχή των σταυροφοριών και της Ιεράς Εξέτασης και από άλλες τέτοιες εκδηλώσεις ακραίου φανατισμού και μισαλλοδοξίας είναι αλήθεια ότι έχουν περάσει αιώνες. Ο ορθολογισμός και η επιστημονική σκέψη κυριάρχησαν και έδωσαν στον άνθρωπο τη δύναμη να κάνει βήματα πολιτισμού, απαλλαγμένος από δογματισμούς. Ωστόσο, οι σπόροι του φανατισμού φαίνεται πως έχουν μείνει στο συλλογικό υποσυνείδητο και με την πρώτη ευκαιρία καρπίζουν. Τζιχαντιστές στη Μ. Ανατολή αλλά και παντού στον πλανήτη δρουν ανεξέλεγκτα, τυφλωμένοι οπαδοί αθλητικών ομάδων μετατρέπουν τα γήπεδα σε ματοβαμμένες αρένες, ακραίοι εθνικιστές ρίχνουν στο πυρ το εξώτερον οτιδήποτε «μολύνει» την εθνική καθαρότητα. Αυτά είναι μόνο μερικά παραδείγματα που πιστοποιούν ότι ο άνθρωπος δεν έχει ξεφύγει από θεοκρατικές ερμηνείες και αυθεντικά σχήματα και επιβεβαιώνουν την αποστροφή του Άμους Ος ότι «ο φανατισμός βρίσκεται παντού».

Α΄ ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ: ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΚΤΡΕΦΟΥΝ ΤΟ ΦΑΝΑΤΙΣΜΟ

- Έλλειψη παιδείας. Ο απαίδευτος άνθρωπος δεν μπορεί να ξεφύγει από εμμονές και προλήψεις. Δεν έχει τις απαιτούμενες πνευματικές αντιστάσεις, ώστε να βάλει φρένο στη συναισθηματική παρόρμηση, στο τυφλό πάθος. Αφήνεται στην παραζάλη των αυθαίρετων ερμηνειών χωρίς να μπορεί να εκλογικεύσει την πραγματικότητα.
- Ο φανατισμός είναι πάθος κατεξοχήν συλλογικό. Η ομάδα φουντώνει τα πάθη και το άτομο συμπαράσύρεται από τη δυναμική της. «Ο φανατισμός ανθεί όταν κυριεύει ένα σύνολο ανθρώπων, συντηρείται από τη μέθεξη πολλών υποκειμένων, φουντώνει όπως η φωτιά σ' ένα ανεμοδαρμένο δάσος – το ένα δέντρο λαμπαδιάζει το άλλο, ώσπου όλο το δάσος γίνει παρανάλωμα και στάχτη». (Μ. Πλωρίτης)
- Διάφοροι δημαγωγοί και τυχάρπαστοι εκμεταλλεύονται την ευπιστία του κόσμου και εξάπτουν τα πάθη σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής δράσης (πολιτική, θρησκεία κ. λ.π.) προς ίδιον όφελος.
- Η τυφλή πίστη στον έναν και μοναδικό Θεό, η προσκόλληση σε δόγματα και υπερβατικά σχήματα, που τάζουν τον επίγειο και τον

⁸ Αφόρμηση από την επικαιρότητα και το σχολικό βιβλίο, Έκφραση-Έκθεση για το Γενικό Λύκειο, Θεματικοί κύκλοι, σελ. 231-247 και 379-424.

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2015
Β΄ ΦΑΣΗ

E_3.BNλ3Γ(α)

επουράνιο παράδεισο, εκτρέφουν την άνευ όρων αφοσίωση και μετατρέπουν τον οποιονδήποτε αλλόθρησκο σε εχθρό.

- Οι εθνικιστικές αντιλήψεις υποθάλλουν το φανατισμό. Η ιδέα του περιούσιου λαού, οι υψηλές πολιτισμικές καταβολές, το πατρογονικό κλέος, ενισχύουν την εθνική υπερηφάνεια και πορώνουν τους θιασώτες του σοβινισμού, οι οποίοι με ασίγηστο πάθος υπερασπίζονται τα ιερά και τα όσια της φυλής.
- Τα ΜΜΕ με την τεράστια εμβέλεια που διαθέτουν, «ρίχνουν λάδι στη φωτιά», εξυπηρετώντας την προπαγάνδα διαφόρων οικονομικών και πολιτικών παραγόντων. Αποκρύπτοντας ειδήσεις και προβάλλοντας δογματικά θέσεις, εκτιμήσεις, ερμηνείες, υποδαυλίζουν την εμπάθεια και την εχθρότητα.
- Ο φανατισμός αναφαίνεται και φουντώνει σε περιόδους κρίσεων – οικονομικών, πολιτικών, κοινωνικών. Σε τέτοιες περιόδους, όπου ο άνθρωπος πελαγοδρομεί και βρίσκεται ανερμάτιστος, είναι πολύ εύκολο να γίνει θύμα των προαγωγών του φανατισμού, που παρουσιάζονται ως αυτόκλητοι σωτήρες και τον καθηλώνουν με όσα πρεσβεύουν.
- Ο φανατικός πάντα εμπνέεται από ευγενή ιδεώδη, από έναν ιδιότυπο δονκιχωτισμό. Η ιδέα να αλλάξει τον κόσμο, να εξαλείψει κάθε είδους αδικία, με κάθε τρόπο και μέσο, θολώνουν τον νου και τον μετατρέπουν σε εμμονικό επιτηρητή της παγκόσμιας τάξης, που αφιερώνει τη ζωή του στη διακονία του δικού του «σωστού», του δικού του «δικαίου», με λάθος όμως τρόπο.

ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Ο φανατισμός, λοιπόν, εκκολάπτεται από πληθώρα συνθηκών και παραγόντων που έχουν να κάνουν κυρίως με την ελλειμματική παιδεία και τα προβλήματα που ταλανίζουν τις κοινωνίες. Το λυπηρό, όμως, είναι ότι ο φανατισμός συνδέεται μ' ένα πλέγμα συνεπειών, που αφορούν τόσο τα άτομα όσο και τις κοινωνίες. Πρόκειται, δηλαδή, για μια συμπεριφορά ανησυχητική, που σαφώς θα πρέπει να προβληματίσει όλους όσους είναι υπέρμαχοι του ορθού λόγου και της ευθυκρισίας.

Β΄ ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ: ΓΙΑΤΙ ΜΙΑ ΤΕΤΟΙΑ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΕΙΝΑΙ ΑΝΗΣΥΧΗΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΑ ΑΤΟΜΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

Άτομο:

- Το άτομο αδυνατεί να αντιληφθεί την αλήθεια. Τυφλωμένο από τα πάθη του και εγκλωβισμένο στο θυμικό, δεν έχει καθαρή όραση και αντιλαμβάνεται τα πράγματα μέσα από μια στενόμυαλη οπτική.

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2015
Β΄ ΦΑΣΗ

E_3.BNλ3Γ(α)

- Πιστεύει ότι κατέχει τη μία και μοναδική αλήθεια. Έτσι, βρίσκεται σε μια διαρκή πλάνη αδυνατώντας να δει σφαιρικά τα πράγματα και ζει στο σκοτάδι της απολυτότητας εμμένοντας σε μονόπλευρες, μονολιθικές τοποθετήσεις.
- Δεν μπορεί να ασκήσει κριτική και κυρίως αυτοκριτική. Θέτει τον εαυτό του στο απυρόβλητο, γιατί πιστεύει ότι υπηρετεί το θέσφατο, ότι βρίσκεται σε θεόπνευστη αποστολή. Από την άλλη, δεν μπορεί να επέμβει κριτικά στα δρώμενα, γιατί η εμμονική προσκόλληση στις ιδέες του ευνουχίζει τα όποια ψήγματα αντικειμενικής και νηφάλιας τοποθέτησης.
- Εγκλωβίζεται στο δογματισμό και τη μισαλλοδοξία. Κυριεύεται από τα πάθη του και επιδεικνύει εμπάθεια σε οτιδήποτε διαφέρει από τα δικά του πιστεύω, οτιδήποτε απειλεί τις ιδέες και τα οράματά του.

Κοινωνία:

- Ο φανατισμός βρίσκεται σε διαλεκτική σχέση με τη βία. Το πάθος εύκολα εξελίσσεται σε μένος, σε επιθετικότητα απέναντι σ' αυτό που θεωρείται απειλή. Ο φανατικός προκειμένου να υπερασπιστεί τις ιδέες, τις πίστεις, τον προσωποποιημένο Μεσσία που λατρεύει, δε διστάζει να χρησιμοποιήσει τη βία.
- Προκαλεί εμφύλιες διαμάχες και συγκρούσεις μεταξύ των λαών. Διασαλεύονται η κοινωνική ομαλότητα και η παγκόσμια ειρήνη, ενώ πολλοί άνθρωποι χάνουν τη ζωή τους στο βωμό των απόλυτων σχημάτων και του δογματισμού.
- Ο φανατισμός γίνεται αιτία εξάσσης πολιτικών και άλλων παθών. Διαμορφώνεται μια κοινωνία χαρακωμάτων, μια κοινωνία αντιπαλότητας. Έτσι, διαρρηγνύεται η κοινωνική συνοχή, καθώς ο φανατισμός εμφιλοχωρεί στις διεκδικήσεις των διαφόρων ομάδων.
- Επιβάλλει το δίκαιο του ισχυρού. Ο φανατισμός νομιμοποιεί το καθεστώς της ζούγκλας, όπου ο αδύναμος γίνεται βορά του δυνατού. Το δίκιο δεν επιβάλλεται με όρους συντεταγμένης κοινωνίας, αλλά με όρους αυτοδικίας και ετσιθελισμού.
- Υπονομεύει το δημοκρατικό πολίτευμα. Ο φανατικός δε διαλέγεται, αγνοεί τους συμβιβασμούς και τις ευγενικές παραχωρήσεις. Επιβάλλει την άποψή του παραγκωνίζοντας οτιδήποτε διαφορετικό, κάτι που δε συνάδει με τα δημοκρατικά ιδεώδη.
- Συντελεί στην επικράτηση ρατσιστικών καθεστώτων και στη διάπραξη εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας. Ακόμη στοιχειώνουν την ανθρωπότητα οι θηριωδίες των Ναζί, η ρατσιστική δράση της Κου-

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2015
Β΄ ΦΑΣΗ

E_3.BNλ3Γ(α)

Κλουξ-Κλαν στην Αμερική, ενώ απέραντη θλίψη προκαλεί η κτηνωδία των τζιχαντιστών στη Συρία και το Ιράκ που αφαιρούν, κινηματογραφικά, ανθρώπινες ζωές και καταστρέφουν αμύθητης αξίας αρχαιολογικούς θησαυρούς.

Επίλογος

Ο φανατισμός, παμπάλαιο ανθρώπινο σαράκι, έγινε πολλές φορές η αιτία να πάει ο πολιτισμός πολλά βήματα πίσω. Σε πείσμα του ορθολογισμού και των επιστημονικών κατακτήσεων ο φανατισμός είναι ακόμη εδώ για να μας θυμίζει ότι η μάχη με το παράλογο, το αυθαίρετο, το παρωπιδικό δεν έχει προς το παρόν κερδηθεί. Υποχρέωσή μας είναι να εστιάσουμε στην ανθρωπιστική παιδεία, ώστε να βάλουμε τις βάσεις για μια κοινωνία απροκατάληπτη, μετριοπαθή, αφανέτιστη. Το οφείλουμε στον άνθρωπο όπου γης και στον πολιτισμό του, γιατί είναι ο μόνος που τον καταφάσκει και τον πραγματώνει ως οντότητα.

ΧΑΝΣΙΑ ΠΕΙΡΑΙΑ